

Možnost jako pojem

... Kdyby se mohlo uskutečňovat jen to, co je možné, tak by tu lidstvo vůbec nebylo. Nebyly by ostatně ani rostliny, ani zvířectvo, ani ptáci, ba ani hmyz. Lidé se stále nenaučili dost dívat a naslouchat, nenaučili se dost divit kráse světa jevů. Sám pojem možnosti je vlastně vnitřně rozporný, a proto vadný; musí proto být reinterpretován, přesněji: myšlenkově znovu a jinak ustaven. Pokusím se to ukázat na příkladu. ...

(Perspektiva člověka je svoboda, rozhovor, in: Krásná paní IV, 2006, č. 5/6, str. 14-18.)

(*nová poznámka:*)

Přijmeme-li vůbec myšlenku, že uprostřed daného světa (tj. nejenom v něm, ale v jeho aktuálnosti) se může objevit něco opravdu „nového“, co nelze odvodit ani vysvětlit z něčeho již předcházejícího, tedy minulého, musíme se tázat, kde se to tu „nové“ vzalo, odkud se objevilo, odkud přišlo – a to aniž bychom to „odtud“ mínili jako cokoli, co tu (tedy v daném světě) už bylo. Tradiční odpověď je, že to „tu“ bylo jako možnost (už Aristotelés: *dynamei*, in *potentia*). My se však musíme tázat: jsou možnosti vnitrosvětská jsoucna, byť jen in *potentia*? Nebo jsou někde vně tohoto světa, mimo jeho hranice, ale pronikají čas od času dovnitř? Anebo je spíš musíme připisovat nevědomé či vědomé „aktivitě“ subjektů, které – jak známo – nejsou pouhými objekty, ale mají svou nepředmětnou stránku, která je sama aktivním spojením „říše“ nepředmětnosti s tímto světem? Jak je možné, že vždy, když je uskutečněno něco z možností, ukáží se nové možnosti, o nichž dříve nebylo vidu ani slechu? Není toto samo o sobě dostatečným odůvodněním myšlenky, že možnosti nejsou díky aktivitě subjektů jen uskutečňovány, ale přímo – jako ještě neuskutečněné – vytvářeny, otvírány, vynalézány? To nás však vede k nutnosti nově myslet samu „možnost“, již zcela nearistoteltsky – a tedy k povinnosti ustavit příslušný nový pojem, neboť ten dosavadní je plný vnitřních rozporů i aplikačních potíží.

(Písek, 150926-1.)